

Pod tímto lapidárním názvem se jakožto součást kolokvia *Pelicanus vivificans – Pocta žáků Alexandru Stichovi* ve dnech 7. 3. – 15. 4. 2013 na FF UK v Praze konala výstava, připomínající pomocí dobových fotografií, reprodukcí archivních dokumentů i trojrozměrných artefaktů doplněných doprovodným textem životní osudy a dílo Alexandra Sticha. Přestože se dosah výstavy nakonec neomezil pouze na uvedený čas a místo – byla postupně prezentována také v Oblastním muzeu v Chomutově (24. 4. – 18. 5. 2013), na 57. Šrámkově Sobotce (30. 6. – 6. 7. 2013) a v prostorách Univerzity Hradec Králové (10. – 31. 10. 2013), rozhodli jsme se alespoň její textovou část připojit také k písemné verzi referátů, které na kolokviu zazněly. I když jsme si vědomi jisté žánrové nepatřičnosti (textová složka výstavy, rozdělené na jednotlivé tematické panely, přece jen nutně podléhá poněkud jiným pravidlům než např. životopisný medailon v časopise), ponecháváme text v zásadě v původní podobě. Jednak z důvodů dokumentárních a jednak proto, že vlastně právě rozčleněním na mnoho dílčích témat vyhovuje i našemu současnému záměru: Domníváme se totiž, že právě takovéto stručné připomenutí šíře a rozmanitosti Stichových odborných zájmů i oblastí jeho společenského angažmá může nejlépe osvětlit vzájemnou provázanost někdy zdánlivě disparátních textů prezentovaných v tomto svazku. Jejich tematický záběr je totiž stejně široký, ale kdesi v hloubce logicky provázaný, jako byly zájmy a oblasti činnosti toho, na něhož zde vzpomínáme.

1. Dětství, mládí a rané vlivy

Alexandr Stich se narodil 10. března 1934 v Nitře, kde tehdy působil jako velitel posádky jeho otec, důstojník československé armády, bývalý legionář v Rusku a účastník bitvy u Zborova. Když bylo malému Sašovi-Šónovi (z maďarského Sándor) pět let, zažil nucený odchod Čechů ze Slovenska. Přesídlení k babičce do pražských Vršovic pro něj znamenalo zásadní zlom, neboť mu přineslo nejen nový domov a prostředí, ale i jazyk – v Nitře totiž mluvil podle svých slov „slovensko-maďarsko-německo-česky“ a maďarština mu byla bližší než čeština.

Během války se otec zapojil do odbojové činnosti, a proto rodina strávila z bezpečnostních důvodů část tohoto období u druhé babičky v Rožďalovicích. Zdejší kraj se A. Stichovi nesmazatelně vryl do paměti až do konce života, jak dokládá mj. jeho zápis v pamětní knize ve zdejším muzeu – v dílně významného českého knihaře 1. poloviny 20. století Jendy Rajmana z roku 2002.

Gymnázium začal Stich studovat roku 1944 v Jičíně, v letech 1946–1952 pak pokračoval ve studiu v Chomutově, kam byl jeho otec po válce převelen jako velitel posádky. Zde viděl na vlastní oči poválečný odsun Němců a projevy národnostní nenávisti a krutosti, jichž se dopouštěli někteří Češi a kterým se jeho otec snažil všemožně bránit. Po převratu roku 1948 byl však otec propuštěn z armády a musel se živit v Chomutově jako zámečnick v dolech. Rodina se v tomto období podruhé vrátila do Prahy: Alexandr se jakožto nastávající vysokoškolský student nastěhoval k babičce do Vršovic, ostatní pak do nového domku v Brandýse nad Labem.

V posledních ročnících chomutovského gymnázia byl Stich jedním z vůdčích členů úspěšného studentského souboru loutkového divadla, které pro místní děti hrálo každou neděli. V této době ho ovlivňoval zejména mladý profesor Stanislav Jirsa, jenž rozvíjel jeho zájem o jazyk, literaturu a divadlo. Se studenty ze Stichovy třídy nastudoval dvě ochotnická představení, brzy po jejich maturitě byl však zatčen a poté dlouho vězněn. Další významnou osobou, k níž se A. Stich od mládí vztahoval, byl jeho nadaný strýc Miroslav Toušek, který v 17 letech spáchal sebevraždu a jehož jméno si Stich později vypůjčil jako pseudonym u jedné své práce z doby normalizace.

2. Studium na Univerzitě Karlově, první zaměstnání, aspirantura

Když se v roce 1952 A. Stich hlásil ke studiu srovnávací literární vědy a bohemistiky na tehdejší Filologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, způsobil kádrový profil jeho otce a nepříliš příznivý posudek z gymnázia v Chomutově, že byl přijat pouze ke studiu ruského jazyka a literatury, jaksi „za trest a na převychování“. Češtinu si na přímluvu Vladimíra Šmilauera mohl přibrat až ve druhém ročníku, svá studia v letech 1952–1957 věnoval tedy nakonec češtině a ruštině s širším zaměřením slavistickým. Jeho skutečný, nejen vnucený zájem o slavistickou problematiku však dokazuje fakt, že na konci svých studií pracoval jako pomocná vědecká síla ve Slovníku jazyka staroslověnského. Ze svých učitelů vzpomínal nejčastěji na Bohuslava Havránka, jenž byl vedoucím jeho diplomové práce *Stylistický rozbor Pražského posla a Sedlských novin*, a na oponenta této práce Vladimíra Šmilauera. Ovlivnili ho však i František Ryšánek, Václav Vážný, Jan Blahoslav Čapek, Karel Krejčí, Vilma Barnetová či František Václav Mareš.

Po ukončení studia byl A. Stich poslán „na umístěnku“ do Hostinného, aby tam učil na průmyslové škole papírenské a na jedenáctileté střední škole. Jakkoli krátké toto období učitelského působení bylo, vyvolalo u něj celoživotní zájem o otázky školství a těžkosti učitelské profese a možná bylo i jedním z podnětů, které ho vedly k autorské účasti na středoškolských učebnicích *Český jazyk pro odborná učiliště a učňovské školy* (1. vydání 1964) a *Česká literatura od počátků k dnešku* (1. vydání 1997). V roce 1958 byl A. Stich díky B. Havránkovi přijat jako vědecký aspirant u Jaromíra Běliče do Ústavu pro jazyk český ČSAV. Toto studium úspěšně zakončil roku 1962 obhajobou disertační práce *Větná skladba novinářského jazyka v 60. letech 19. století*. Havránek jej navíc již v roce 1963 jmenoval vědeckým tajemníkem ústavu, na jeho bedrech tedy už v poměrně mladém věku spočívala velká část organizačního řízení této instituce.

3. Působení v Ústavu pro jazyk český

Po úspěšném zakončení aspirantury pracoval A. Stich v Ústavu pro jazyk český nejprve v oddělení jazykové kultury a stylistiky, v letech 1967–1971 byl jeho vedoucím. Prožil zde tedy dobu postupného politického uvolňování směřujícího k Pražskému jaru roku 1968 a aktivně se dobového dění účastnil, spoluorganizoval např. VI. mezinárodní sjezd slavistů v roce 1968. Pod vlivem nadějného politického vývoje a v přesvědčení, že tak bude moci účinněji napomáhat změnám ve společnosti, vstoupil roku 1966 či 1967 do KSČ. I po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy se ze všech sil snažil podporovat reformní proudy ve straně a zároveň bránit perzekuci svých – z hlediska nových poměrů kompromitovaných – kolegů. Patrně proto také souhlasil se svým zvolením do funkce předsedy stranického výboru ústavu v listopadu 1969 – do funkce, která mu mj. umožnila zničit za pomoci jednoho kolegy stranický archiv, obsahující materiály, které by pro některé jeho spolupracovníky mohly znamenat ztrátu zaměstnání. Jemu samotnému však toto chování přineslo v roce 1970 vyloučení ze strany, nemožnost zastávat jakoukoli významnější funkci a postupně i ztrátu možnosti publikovat pod svým jménem – práce z této doby Stich podepisoval různými krycími jmény a pseudonymy, např. Pracovníci oddělení jazykové kultury, Felicitas Wünschová, Miroslav Toušek nebo Jaroslav Med. V ÚJČ nadále spíše přežíval, a to zejména díky solidaritě a slušnosti nového vedoucího oddělení Jaroslava Kuchaře. Tento stav trval do roku 1982, kdy musel Stich ústav definitivně opustit vinou jeho ředitele Jana Petra, jenž se Sticha bál jakožto svědka svých protiokupantských aktivit ze srpna 1968, jejichž prozrazení by mohlo zničit jeho normalizační kariéru.

4. Editorem nejen v Československém spisovateli

Již od 60. let publikoval Stich kromě odborných prací také edice děl současné i klasické české literatury. Nepovažoval tuto činnost za něco podřadného či rutinního, naopak, přistupoval k ní po svém, s veškerou svou odbornou poctivostí a erudicí. Neváhal kvůli ní např. obtěžovat s detailními dotazy známé i neznámé odborníky z různých zemí Evropy, jak dokládá zachovaná korespondence z doby, kdy připravoval edici *Cesty do Itálie* Miloty Zdirada Poláka (pod jménem Felicitas Wünschová, vyšlo 1979). Ediční práci se věnoval až do konce života a některé z jeho edic jsou známy rozsáhlými a důkladnými komentáři, které přerůstají až v samostatné odborné studie. Stichova celoživotní starost o kvalitní zpřístupňování starších textů se dále projevovala i v jeho ochotě poskytovat odbornou pomoc při přípravě divadelních inscenací, jejíž doklady nacházíme jak v letech 70., tak i později až do konce jeho života.

Po nuceném odchodu z Ústavu pro jazyk český byl A. Stich z iniciativy tehdejších redaktorů nakladatelství Československý spisovatel Ondřeje Hausenblase a Evy Vašíčkové a za pasivní rezistence ředitele Jana Pilaře přijat jako korektor tohoto nakladatelství, kde působil až do roku 1990. V nakladatelství mu byla posléze umožněna i vlastní editorská činnost, např. vydání edice publicistiky Karla Havlíčka Borovského nebo výborů z poezie Antonína Sovy a Františka Halase. V roce 1988 se stal členem tamější redakce české klasické literatury, kde tehdy vycházely mj. spisy Karla Čapka, Ivana Olbracht a Vladislava Vančury a edice Slunovrat. Jeho práce „pod střechou v kamrlíku u Topičů“

mu na jednu stranu sice přinesla možnost detailně se seznamovat s jazykem současné i klasické české literatury, na druhou stranu však znamenala omezení kontaktu s akademickým prostředím. Odborné práce Stich nadále psal pouze „do šuplíku“, aniž by věděl, zda je bude moci někdy publikovat.

5. Nezávislé kulturní aktivity za normalizace

Odborníkům, kteří byli za normalizace shledáni politicky nespolehlivými, nezbývalo nic jiného než věnovat se vědeckým aktivitám v ústraní, v prostředí bytových seminářů a přátelských kroužků. Také A. Stich opakovaně přednášel na pravidelných setkáních, jejichž vznik inicioval Felix Vodička. Říkali si medvědáři nebo, podle slov jejich „sekretáře“ Jaroslava Kolára, „vzhledem k pokračujícímu věku účastníků a jejich známé roztržitosti a popletenosti“ také sklerokruh. Scházeli se od podzimu 1975 a vystupovali zde nejen literární historici a teoretici, ale i lingvisté, filozofové či historici umění. Jiná přátelská skupinka tzv. pátečníků se už od počátku 60. let scházela vždy v pátek, nejčastěji v bytě manželů Ševčíkových na Babě; k jejímu jádru náleželi kromě A. Sticha výtvarníci Václav Ševčík a Jaroslav Šerých a literární historik Jaroslav Med.

A. Stich byl také jedním z kmenových vyučujících tzv. podzemní univerzity bohemistiky, založené literárním vědcem a versologem Miroslavem Červenkou a fungující v letech 1988–1990.³ Tento podnik si kladl poněkud vyšší cíle než ostatní nezávislé vzdělávací aktivity: chtěl poskytovat regulérní vysokoškolské vzdělání v bohemistice, být nezávislou alternativou oficiální univerzity. Cílem tedy bylo vést tří- až čtyřletou pravidelnou výuku stejné náročnosti jako dálkové vysokoškolské studium, včetně dílčích zkoušek, písemných prací, konzultačních hodin a ústních i písemných zkoušek závěrečných. Univerzita měla vzdělávat zejména ty mladé lidi, kterým nebylo studium na oficiální univerzitě z politických důvodů umožněno, tedy hlavně mládež z okruhu Charty 77 a disentu; k jejím frekventantům patřili např. Anna Šabatová, Petruška Šustrová nebo Petr Placák. Z bezpečnostních důvodů působila v utajení v suterénu baptistické modlitebny v ulici Na Topolce v blízkosti Vyšehradu. A. Stich zde patřil k nejoblíbenějším učitelům a pro své předměty jako úvod do studia jazyka, vývoj spisovné češtiny nebo jazyková politika a kultura dokázal studenty nadchnout.

6. Působení na FF UK a v Učené společnosti

Řádným pedagogem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy se A. Stich stal po krátkém váhání, zda se raději nevrátí do „klidnějšího prostředí“ Ústavu pro jazyk český, 1. března 1990; ještě roku 1990 zde byl jmenován docentem a roku 1992 profesorem. Ačkoli měl pro zdejší působení osudem vyměřen pouze krátký čas třinácti let, stihl za tu dobu ovlivnit stovky žáků. Ve výuce i mimo ni bohemistům neúnavně opakoval, že je třeba obor rehistorizovat, relatinizovat a regermanizovat (podle jeho slov „bohemista

³ K podzemní univerzitě bohemistiky vyšla monografie: VON GRAEVENITZ, K. 2009. *Podzemní univerzita pražských bohemistů: ukázka paralelní kultury v normalizovaném Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

bez latiny je jednonohý, bez němčiny beznohý“) a také reslavizovat. Veden tímto přesvědčením, zasloužil se mj. o založení oboru slovakistika na FF UK poté, co studium slovenského jazyka a literatury přestalo být pěstováno na katedrách bohemistických.

Stichovo odborné působení se však v této době neomezovalo jen na výuku na FF UK. Sice nikdy nepřijal nabídky ucházet se o funkci děkana fakulty či prorektora pro zahraniční styky, byl ale členem vědeckých rad různých institucí: kromě Univerzity Karlovy a její Filozofické fakulty i Ústavu pro jazyk český AV ČR, Ústavu pro českou literaturu AV ČR, Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, Památníku národního písemnictví či Slovanské knihovny. Byl také jedním z mála humanitně orientovaných členů Učené společnosti České republiky, ustavené roku 1994 s cílem sdružovat významné vědce působící na českém území a podporovat svobodné pěstování vědy a šíření vědeckých poznatků, do níž se ze všech sil snažil otevřít cestu i dalším historikům či filologům, a pomáhat tak budovat tolik potřebný dialog mezi přírodovědnými a humanitními obory.

7. Vztahy k zahraničním bohemistům

Za jeden z nejdůležitějších úkolů české bohemistiky považoval Stich navazování a rozvíjení vztahů se zahraničními bohemistickými a slavistickými pracovišti. Podle svých možností proto udržoval s jejich pracovníky a studenty osobní i korespondenční kontakty, účastnil se konferencí, přijímal pozvání k přednáškovým pobytům, vedl a oponoval kvalifikační práce různých stupňů. K témuž vedl i své žáky a studenty: Nabádal je ke studiu dalších slovanských jazyků (zasloužil se dokonce o zavedení povinného předmětu četba odborných lingvistických textů ve dvou slovanských jazycích do studijního plánu oboru český jazyk a literatura) a ke sledování odborné literatury vydávané v těchto jazycích a podle svých možností jim zprostředkoval i studijní a jazykové stáže (nejen) ve slovanských zemích. S ochotou a vstřícností přijímal také pozvání na každoroční setkání bohemistů, která pořádala Obec spisovatelů. O jeho velké oblibě mezi účastníky svědčily dotazy organizátorům, zda i tentokrát bude přednášet, velkou radost jemu i účastníkům dělala večerní neformální setkání. Začínající i renomovaní bohemisté s obdivem a úctou hovořili o jeho vědecké prestiži a kulturní všestrannosti.

8. Nacionalismus

Mezi témata, která A. Sticha dlouhodobě vzrušovala, neboť se ho osobně dotýkala i jako problém ležící v základech jeho vlastního duchovního a vědeckého étosu, patřila otázka kontinuity české národní kultury a jejích nositelů. Jakožto humanitní vzdělanec si byl vědom mravního rozměru a poslání své činnosti a hledal odpovědi na důležité otázky ve zkoumání kontinuity a časových proměn těch hodnot, které nacházel v minulosti a které považoval za trvalé v současnosti a hlavně v budoucnosti. Touto hodnotou mu byl i nacionalismus ve smyslu identifikace s národním společenstvím, sebeuvědomění člověka a nalezení jeho místa ve zmatku moderní společnosti, tedy nelhostejnost k tomu, odkud pochází, k čemu ho váže tradice a co může ovlivňovat. Rád o sobě říkal: „Já jsem tedy čtyřnásobný nacionalista: český, slovenský, polský a slovinský... Byl bych

rád třeba i nacionalistou italským, chorvatským a dánským, ale aby mohl být člověk nacionalista, musí o tom národu něco vědět.“ Právě proto nesnášel dezinterpretace nebo povrchní zjednodušování ve výkladu starší i novější české historie, které považoval za důsledek intelektuální lenosti a nedostatečného vzdělání autorů. Zvláště ho provokovaly teze o „vymýšlení národa“, protože se obával relativizace hodnotové hierarchie současné i budoucí české společnosti. Snažil se proti nim bojovat všemi svými silami a všemi prostředky: nejen přímým působením na mladou generaci v rámci výuky, ale i přednáškami pro veřejnost a psaním článků do různých typů periodik.

9. Jazyk a literatura baroka a národního obrození

A. Stich vyšel z tradic pražského strukturalismu, metodologicky však navazoval i na jiné směry, např. na sociologizující tradici české literární historie v podání Karla Krejčího, a vracel se i ke klasickým přístupům filologickým. Vytvořil tak svébytnou lingvoliterární metodu, založenou na možnosti vykládat slovesnou kulturu určité doby z motivické vrstvy literárních i mimoliterárních textů. Jeho komplexní výklady o vybraných motivech, např. pomsty, incestu, světa či lebky, sledovaných od nejstarších dob do 20. století, zůstávají bohužel dosud do značné míry v rukopisech. Souběžně se věnoval i otázkám kontinuity a diskontinuity českého jazykového, literárního a duchovního vývoje. Zaměřil se při tom nejprve na dobu obrozenskou (Milota Zdirad Polák, Josef Jungmann, Magdalena Dobromila Rettigová, Karel Havlíček Borovský, Karel Hynek Mácha, Karel Sabina, Josef Kajetán Tyl) a později svůj záběr rozšířil i o předcházející dobu barokní, na niž obrozenští vzdělanci přirozeně navazovali. Ta vzhledem k tomu, jak málo je dosud z jazykového a literárního hlediska poznána, poutala v posledních letech jeho zájem obzvláště silně: účastnil se přípravy reprezentativní výstavy *Sláva barokní Čechie* (Praha 2001) i kolokvia *La Bohême, un foyer du baroque européen: le dialogue des arts dans le baroque tchèque*, konaného v Lille v rámci *České sezony* ve Francii v listopadu 2002, přednášel o těchto otázkách na univerzitách českých (např. v Hradci Králové, Českých Budějovicích, Plzni či Ostravě) i zahraničních (např. v Moskvě, Lublani, Erlangen či Tübingen) a pro rozšíření obecného povědomí o této problematice neváhal ani poskytovat rozhovory médiím či psát do celostátních i regionálních periodik.

10. Granty a Repertorium

Ačkoli začal A. Stich své působení na univerzitě ve věku, kdy mnozí spíše sklízí plody své předchozí činnosti, nebyl nevšimavý k novým trendům ve vědecké práci a výzvám, s nimiž se v 90. letech všichni teprve učili zacházet. Patřil k prvním, kdo pochopili důležitost grantového systému pro financování týmových výzkumných projektů. Již v letech 1995 až 1997 byl řešitelem grantu *Rukověť literárních rukopisů Čech, Moravy a Slezska 17. a 18. století*, v jehož rámci mj. proběhla barokistická konference *Inter vepres rosae nascuntur*. Důležitou součástí práce na tomto projektu byl sběr materiálu pro vydání soupisu rukopisů 17. a 18. století, od nějž si jeho účastníci slibovali objevení nových, dosud neznámých pramenů pro výzkum dobového jazyka a literatury. S touto myšlenkou přišel

původně jeden z nejnadějnějších Stichových žáků té doby, Jaromír Linda, a nadchl pro ni jak svého učitele, tak i ostatní studenty. V letech 1998–2003 pak navázal projekt *Komplexní filologický výzkum jazyka a literatury 17. a 18. století ve středoevropských souvislostech* (po Stichově smrti jeho vedení převzal Karel Kučera), mezi jehož hlavní cíle patřilo pořízení elektronické edice monumentálního slovníku *Thesaurus linguae bohemicae* Václava Jana Rosy a pokračování v práci na zmíněném soupisu rukopisů. Během řešení projektu se však J. Linda rozhodl věnovat jiným činnostem, vedení soupisu tak přešlo na mladší generaci žáků. Dále se ukázalo, že rozsah nalezeného materiálu nedovoluje vydat zamýšlený soupis v původně stanoveném čase a rozsahu – do roku 2003 vyšel pouze první, byť dvojsvazkový a osmisetstránkový díl *Repertoria rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách*, zahrnující muzea z měst na A–J. Podařilo se však to, co Stich považoval za nejdůležitější – získat zájem studentů a mladých spolupracovníků, rozšířit jejich obzory a naučit je vycházet při odborné práci především z primárních pramenů, nikoli z tradovaných (ne)pravd.

11. Péče o mladou generaci, vztah k žákům

Stichův vztah k žákům se neomezoval jen na univerzitní výuku. Ačkoli to pro něj bylo časově i fyzicky náročné, věnoval jim značnou část svého volného času, zval je k sobě domů do Legerovy ulice i do Žinkov, kde pravidelně trávil letní měsíce, a nezapomínal na ně ani v korespondenci. Jeho péče o studenty nekončila navíc jen zájmem o jejich duchovní rozvoj, ale snažil se pomoci jim i v jejich nelehkých existenčních podmínkách – vyjednával pro ně stipendia, studijní pobyty i pracovní místa a neváhal jim pomáhat i finančně nebo třeba s hledáním bydlení, měl-li pocit, že je to nutné.

A. Stich patřil mezi učitele, kteří v žácích zanechávali nevyjádřenější dojem. Dokázal na ně přenést své zaujetí pro věc, své přesvědčení, že znalost proměn češtiny v 18. století či děl zapomenutých autorů barokních i obrozenských je pro ně životně důležitá, že se díky ní mohou správně zorientovat v dnešní nepřehledné době a najít v ní své místo a úkoly. Přestože měl k žákům blízký vztah, nikdy se jim lacině nepodbízel přítakáváním jejich názorům a napodobováním jejich životního stylu – naopak, vědomě provokoval často neobvyklými a nepopulárními názory (např. na poválečný odsun Němců), které však nepředkládal k bezvýhradnému přijetí, ale byl ochoten je hájit ve vzrušených a často dlouhých diskusích nejen nad sklenicí piva, a to i sám proti přesile svých mladých posluchačů. A i když je třeba v danou chvíli nepřesvědčil, přesto nebyval poražen, protože jeho mínění zůstávalo hluboce vryto v jejich myslích jako osten, se kterým je třeba se stále kriticky vyrovnávat a zkoumat, zda nebude třeba mu přece jen – třeba i po letech – dát za pravdu.

12. Veřejné angažmá a péče o vzdělanost

Ačkoli měl A. Stich blízko k mnoha významným osobnostem disentu, nerozhodl se po sametové revoluci pro aktivní působení v politice, neboť své poslání spatřoval jinde. Jeho angažmá v této oblasti bylo jen epizodní (byl krátce poradcem premiéra Petra Pitharta),

přesto se ale až do konce života aktivně zajímal o aktuální dění a občas do něj i vstupoval, zejména novinovými a časopiseckými články. Nejvíce mu při tom ležely na srdci pracovní podmínky a vzdělanost českých učitelů všech stupňů škol a životní i studijní podmínky vysokoškolských studentů. Snažil se vždy pracovat pro jejich zlepšení, na druhou stranu ale také kladl velké nároky na kvalitu odborné práce studentů i celé univerzity – vždy brojil proti masifikaci studia a snižování nároků (které shrnoval označením „Karlova měšťanka“) a rozhodně nehodlal studentům „diplomy rozdávat rovnou“.

Za velmi důležitou považoval A. Stich také popularizaci vědeckých poznatků a kultivaci veřejného diskurzu. Proto se také velice rád, pokud mu to politická situace dovoľovala, účastnil rozhlasových debat a pořadů, které mu umožňovaly hovořit o bohemistických tématech, jež považoval za podstatná, málo známá či často dezinterpretovaná. V archivu Českého rozhlasu se dochovaly téměř čtyři desítky pořadů, kde hovoří nebo kde se čte z jeho děl; pocházejí jednak z konce 60. let a jednak z let 90. a pozdějších. Zejména v 90. letech také využíval publikačních možností v různých periodikách, např. v *Literárních novinách*, *Lidových novinách* či *Přítomnosti*. Zapojil se tak mj. aktivně do vášnivých sporů o změny v českém pravopise (a to nejen v novinách – na jedné valné hromadě Obce spisovatelů např. na toto téma vedl bouřlivou debatu se spisovatelem Karlem Peckou) či vstupoval s racionální a lingvisticky podloženou argumentací do dnes až neuvěřitelně naivně a emocionálně působících sporů o jednoslovný název nového státu vzešlého z rozdělení Československa. Popularizaci, ale i překračování úzkých hranic specializace různých filologických oborů, byly (a dodnes jsou) věnovány také pravidelné přednášky *Kruhu přátel českého jazyka*, jehož byl A. Stich dlouholetým předsedou a moderátorem.

13. Na kole (nejen) po vlastech českých

A. Stich od mládí vášnivě rád poznával české země, neboť dobrou znalost prostředí, kde vznikala díla české literatury či v němž čeští spisovatelé a vzdělanci žili, považoval za podstatnou součást bohemistického bádání a všeobecného vzdělání vůbec a byl přesvědčen, že bez ní není správné pochopení minulých dějů a jejich dnešních důsledků možné. Za tím účelem často podnikal průzkumné cesty, sám i s přáteli nebo žáky, pěšky i na kole. Vzorem mu při tom byly výlety více i méně známých obrozenců, popisované v polozapomenutých cestopisech, které velmi rád četl a upozorňoval na ně své žáky a kolegy. Tato záliba se u něj projevovala už od mládí: dlouhé desítky let vyrážel se spolužáky z chomutovského gymnázia ve skupině, která se označovala jako *Krušnohorští poutníci*, na pravidelné dvoudenní pěší „pouti“ po Krušných horách. Během celého roku také vyjížděl sám, nejčastěji na kole, o sobotách do okolí Prahy, s batohem plným knih nebo korektur, aby na nich při zastávkách mohl pracovat v příjemném šumu některé své oblíbené hospody. Na tyto výlety mnohdy zval také své žáky, synovce či přátele, ukazoval jim místa zdánlivě všední a nezajímavá, která se ve světle jeho fundovaného a zaujatého historického výkladu měnila v místa neobyčejně důležitá, plná dobrodružství a významů. Ne nepodstatná část těchto výletů se odehrávala každoročně v okolí Žinkov, kam už od začátku 70. let jezdil trávit letní měsíce a kam od 2. poloviny 90. let zval na pravidelné víkendové „symposium“ na konci léta i své žáky. Během dne tu pod jeho vedením pozná-

vali bohemisticky veledůležitá místa jako zámek Zelená Hora u Nepomuku nebo Klatovy, večer se pak nad sklenicí piva v Hospůdce U zámku, patřící jeho přátelům Panuškovým, probíraly záležitosti společných odborných projektů a dělaly se plány do budoucna.

14. Rozloučení a pokračování

Nenadále úmrtí Alexandra Sticha 26. ledna 2003 několik dnů po úspěšné operaci srdce všechny jeho přátele i spolupracovníky hluboce zasáhlo. Poslední rozloučení s ním se konalo ve čtvrtek 30. ledna 2003 ve velké síni krematoria ve Strašnicích za účasti stovek lidí – rodiny, žáků, studentů, přátel i kolegů z Čech i ze zahraničí. Tehdy podle pamětníků pronesl Miroslav Červenka prorocká slova: „Dnes si ještě úplně neuvědomujeme, jak moc a kde všude nám bude chybět.“ Protože krátká doba mezi úmrtím a posledním rozloučením neumožňovala účast všech, kdo by si to byli přáli, zejména zahraničních bohemistů, uspořádalo Národní muzeum ve spolupráci s Univerzitou Karlovou v Praze, Akademií věd ČR a Učenou společností ČR 4. března 2003, tedy u příležitosti Stichových nedožitého 69. narozenin, slavnostní shromáždění, na němž na něj vzpomněli mj. tehdejší předsedkyně AV ČR Helena Illnerová, tehdejší rektor Univerzity Karlovy v Praze Ivan Wilhelm nebo jeden z jeho přátel-zahranických bohemistů Tilman Berger z univerzity v Tübingenu. Dne 15. března 2003 se pak přátelé a žáci sešli ještě jednou, v kostele sv. Markéty v břevnovském klášteře, kde byla za A. Sticha sloužena zádušní mše. A nakonec v dubnu téhož roku se konal diskusní večer Stichových přátel a žáků u Ševčíků Na Babě, na místě tradičních setkání pátečníků, kde se hovořilo o nedokončených úkolech i plánech do budoucna.

Když A. Stich odcházel v lednu 2003 na operaci srdce, kladl některým svým žákům otázku, zda si vezmou na starost ten či onen rozpracovaný projekt nebo oblast výzkumu, a vesměs se mu dostalo kladných odpovědí. I kdyby však taková otázka nikdy nepadla, vnímali by jistě jako určitý druh závazku pokračovat podle svých sil a možností v cestě, kterou jim ukázal, byť se jejich další profesní dráha třeba někdy vyvíjela nepředvídaným a nepředvídatelným způsobem.

Z konkrétních projektů dosud trvá např. již zmíněný, Lindou a Stichem započatý soupis rukopisů 17. a 18. století z českých regionálních muzejních sbírek: v roce 2007 vyšel II. díl *Repertoria rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách II (K–O)*, v současnosti vzniká, stejně jako dříve za účasti velkého počtu studentů, díl III. Neustala ani pravidelná pozdněletní „sympozia“ v Žinkovech, i když se omezila jen na úzký kroužek pravidelných účastníků. Na budově Hospůdky, kde se tato setkání konala už za života A. Sticha, mu byla v létě 2003 odhalena pamětní tabulka.

Výstava *Alexandr Stich 1934–2003*

Pořadatel výstavy / Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Spolupřadatel / Památník národního písemnictví

Scénář / Alena A. Fidlerová (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze)

Spolupráce na scénáři / Miloš Sládek (Památník národního písemnictví)

Grafické zpracování / Jakub Krč (studio Lacerta)

Tisk a stavba / LN Design, s. r. o.

Texty zpracovány s použitím písemné pozůstalosti A. Sticha, spravované Literárním archivem PNP, nekrologů a vzpomínkových, dokumentárních a životopisných textů či vyprávění, zejména od Marty Bekešové, Františka a Heleny Fröhlichových, Karoline von Graevenitz, Jana Hona, Jana Chromého, Heleny Kudláčkové, Jaroslava Meda, Petra Nejedlého, Zdeňky Novákové, Václava Petrboka, Kateřiny Piorecké, Vladimíra Podhorského a Martina Sekery.

Obrazová část obsahovala materiály z pozůstalosti A. Sticha, spravované PNP, z fondu knihovny Libri prohibiti, z *Repertoria rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I.* a ze soukromých archivů Aleny A. Fidlerové, Františka a Heleny Fröhlichových, Jany Hradilkové, Jakuba Krče, Jaromíra Lindy, Radka Lungy, Filipa Outraty, Jaroslava Meda, Vladimíra Podhorského a Martina Valáška. Vystavené exponáty byly zapůjčeny z pozůstalosti A. Sticha, spravované PNP, z Knihovny Jana Palacha a ze soukromých sbírek.